

VIỆT NAM VÀ CHIẾN TRANH THƯƠNG MẠI MỸ TRUNG

Trần Quốc Hùng

7/2019

Chiến tranh thương mại Mỹ Trung thực sự bắt đầu từ tháng Tư 2018 khi chính phủ Mỹ đe dọa đánh thuế nhập khẩu 25% trên \$50 tỷ hàng TQ. Ngày 6 tháng Bảy 2018 Mỹ thực hiện lời đe dọa, đặt thuế 25% trên \$34 tỷ hàng TQ; TQ phản ứng với biện pháp tương tự. Ngày 23 tháng Tám 2018 Mỹ lại đặt thuế 25% trên \$16 tỷ hàng TQ; TQ cũng phản ứng giống như trước. Ngày 24 tháng Chín 2018, Mỹ đặt thuế 10% trên \$200 tỷ hàng TQ; TQ đánh thuế 5-10% trên \$60 tỷ hàng Mỹ. Ngày 10 tháng Năm 2019, Mỹ tăng thuế suất từ 10% lên 25% trên \$200 tỷ hàng TQ; TQ cũng tăng thuế suất từ 5-10% lên 20-25% trên toàn bộ \$110 tỷ hàng Mỹ chịu thuế. Sau cùng, ngày 14 tháng Năm 2019, Tổng Thống Trump ra lệnh cấm giao dịch với Công Ty Hoa Vi (Huawei) và 5 công ty chế tạo máy tính điện tử siêu việt (super computers) vì lý do an ninh quốc gia. Mỹ cũng đe dọa sẽ đánh thuế 10%-25% trên hơn \$300 tỷ hàng nhập từ TQ mà chưa bị thuế. Sau hội nghị thượng đỉnh [G20 tại Osaka](#) cuối tháng Sáu vừa qua, Mỹ và TQ đồng ý trở lại bàn đàm phán.

Trong thời gian một năm từ quý I 2018 đến quý I 2019, việc đánh thuế nhập khẩu giữa Mỹ và TQ đã chuyển hướng nhập khẩu vào các nước này từ các nước thứ ba. Theo công ty chứng khoán Nhật Nomura ("[Exploring US and China Trade Diversion](#)", 3/6/2019) Việt Nam được hưởng lợi nhiều nhất vì đã tăng xuất khẩu sang Mỹ, thay thế cho một số mặt hàng TQ bị thuế như hàng điện tử, máy móc, đồ gỗ, giấy da và dệt may... ước tính lên tới 7.9% của GDP (so với 2.1% cho Đài Loan là nước được lợi thứ nhì). Một cách cụ thể, trong 5 tháng đầu năm 2019, Mỹ giảm nhập từ TQ gần 12,3% nhưng [tăng nhập từ VN 36%](#) (lên \$25,8 tỷ). Tuy nhiên, Mỹ tăng xuất sang VN ít hơn nên nhập siêu đối với VN tăng tới \$21,6 tỷ (hay \$52 tỷ tính cho cả năm).

[Lượng đầu tư trực tiếp từ nước ngoài \(FDI\)](#) tăng 8% lên tới \$9,1 tỷ trong 6 tháng đầu năm. Cam kết đầu tư FDI tăng 90,8% lên tới \$18,5 tỷ. Đặc biệt, cam kết FDI từ TQ và Hong Kong chiếm 41% tổng số. Giới quan sát trong và ngoài nước đã cảnh báo cần để phòng TQ chuyển sang VN các cơ sở sản xuất dùng công nghệ cũ, dựa vào nhân công rẻ và gây ô nhiễm môi trường.

Nói chung, tăng xuất sang Mỹ và tăng lượng FDI có lợi cho VN; nhưng cái lợi này cần được đánh giá đúng mức trong tổng thể phát triển kinh tế VN. Dưới đây là một số vấn đề cần được chú ý.

Thứ nhất, tăng xuất sang Mỹ thì cũng phải tăng nhập nguyên liệu và trung phẩm đầu vào (intermediate inputs) như linh kiện, phụ tùng v.v.. Do đó VN tăng nhập rất nhiều từ TQ và Hàn Quốc. Thêm vào đó, VN cũng giảm xuất trung phẩm đầu vào sang TQ vì TQ giảm sản xuất các mặt hàng bị đánh thuế—các loại hàng trung phẩm này chiếm gần một nửa tổng xuất từ VN sang TQ. Xuất từ VN sang các nước khác cũng chậm lại vì tình trạng bất ổn trong quan hệ thương mại quốc tế. Tính chung, [tổng xuất từ VN là \\$122,71 tỷ trong 6 tháng đầu năm 2019 và tổng nhập là \\$122,76 tỷ—gây ra nhập siêu \\$43 triệu](#), so với xuất siêu \$2,7 tỷ trong nửa năm đầu 2018. Chuyển từ xuất siêu sang nhập siêu trong thời gian vừa qua có nghĩa là xuất ròng (net export) giảm đi, làm chậm bớt tăng trưởng kinh tế—GDP tăng 6,76% trong nửa năm đầu 2019, chậm đi so với 7,1% trong năm 2018. Như thế, chiến tranh thương mại Mỹ Trung không giúp ích cho tăng trưởng kinh tế VN.

Thứ hai, cần để phòng khả năng TQ dùng VN làm nước trung chuyển để xuất hàng của mình qua Mỹ dưới nhãn hiệu "Made in VN" để tránh thuế. Điều này có thể xảy ra qua việc tái xuất

hàng nhập từ TQ—một cách chính thức hay không chính thức. Trong 6 tháng đầu năm 2019, lượng hàng máy và linh kiện điện tử, máy móc nói chung nhập từ TQ vào VN tăng rất cao so với cùng kỳ năm trước; tương ứng với sự kiện tăng xuất các loại hàng này sang Mỹ. Thí dụ cụ thể hơn: trong 4 tháng đầu năm 2019, số lượng điện thoại di động (cell phones) Mỹ nhập từ TQ giảm \$5,8 tỷ hay 27% so với cùng kỳ năm ngoái, trong khi nhập từ VN tăng \$3,6 tỷ hay 177%. Điều này đã gây sự chú ý từ phía Mỹ.

VN cũng đã phát hiện một số trường hợp hàng TQ mang nhãn hiệu VN lậu—thí dụ như hàng điện và điện tử của công ty [Asanzo](#). Nói chung, Mỹ rất quan tâm đến việc TQ tìm cách tái xuất để tránh thuế — cụ thể là qua Việt Nam, Mã Lai, Phi Luật Tân và [Sihanoukville](#), Cambodia. VN cần theo dõi để bảo đảm hàng xuất từ VN có đủ hàm lượng địa phương (local content) cần thiết.

Thứ ba, tăng xuất sang Mỹ có nghĩa là tăng xuất siêu đối với Mỹ—từ \$39 tỷ trong năm 2018 lên \$52 tỷ (ước tính cho cả năm 2019). Tổng Thống Trump rất nhạy cảm về chuyện này và đã chỉ trích các nước có nhập siêu lớn đối với Mỹ—VN được xếp thứ 5 sau TQ, Nhật, Mexico và Đức. Tăng xuất siêu nhanh như thế có thể gây ra phản ứng từ Mỹ—[Trump vừa tuyên bố](#) là Việt Nam đã lợi dụng nước Mỹ “một cách tệ hại hơn TQ” và không loại trừ khả năng đánh thuế nhập khẩu trên hàng VN nhưng có hàm lượng lớn từ TQ. Để nhấn mạnh điểm này, ngày 2 tháng Bảy vừa qua, [Mỹ đã đánh thuế lên đến 456%](#) trên hàng thép chống gỉ và thép cán nguội từ VN sau khi Bộ Thương Mại Mỹ kết luận rằng trong các mặt hàng này, hàm lượng của Hàn Quốc và Đài Loan rất cao trong khi giá trị gia tăng từ VN rất thấp. (Mỹ đã đánh thuế nhập khẩu đối với Hàn Quốc (12/2015) và Đài Loan (2/2016)—từ đó đến 4/2019, lượng nhập thép chống gỉ và thép cán nguội từ VN tăng 332% và 916%).

Ngoài ra, tăng xuất siêu là một yếu tố để Mỹ đánh giá nước đối tác có thao túng tỷ giá hối đoái để chiếm lợi thế khi xuất khẩu sang Mỹ. Trong [báo cáo về thao túng ngoại tệ](#) của Bộ Tài Chánh Mỹ tháng Năm vừa qua, VN đã được xếp vào diện 9 nước “phải theo dõi”.

Thứ tư, Mỹ đang rất chú ý đến vấn đề bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ. Trong [báo cáo của Cơ Quan Đại Diện Thương Mại Mỹ](#) tháng Tư vừa qua, VN cũng được xếp vào diện 36 nước gây quan ngại về việc tôn trọng quyền sở hữu trí tuệ, cần theo dõi và thảo luận về biện pháp khắc phục. VN cần phải có chính sách và luật pháp rõ ràng về quyền sở hữu trí tuệ để tránh biện pháp trả đũa của Mỹ.

Thứ năm, vì lý do cần trọng trong việc bảo vệ an ninh quốc gia và vì lệnh cấm giao dịch với Hoa Vi, VN cần cân nhắc lợi hại trong việc sử dụng Hoa Vi trong hệ thống viễn thông của mình, nhất là trong công nghệ 5G. [Dư luận trong nước](#) phần lớn không muốn dùng sản phẩm của Hoa Vi.

Nói tóm lại, chiến tranh thương mại Mỹ Trung cũng như tình trạng căng thẳng trong quan hệ thương mại quốc tế do Mỹ gây ra, tuy có mang lại vài lợi ích trước mắt nhưng hàm ẩn nhiều nguy cơ và rủi ro cho VN. VN cần có biện pháp đối phó trong các tình huống kể trên.